

HÖRCHER FERENCNÉ

Biztonságos, lakható város Vitanap a Magyar Urbanisztikai Társaságban

Napjainkban nem sűrűn fordul elő velünk, hogy egy hivatalosan meghirdetett szakmai esemény után a hétköznapi megközelítési módok sorából kiemelkedő új gondolatokkal gazdagodva távozunk. Most mégis ilyen eseményről számolunk be a Magyar Urbanisztikai Társaság székházában 2007. okt. 3-án megrendezett – közel 70 fő részvételével folytatott – panel-vita nyomán. (A rendezvény szervezői az ENSZ Habitat Budapesti Irodáját működtető leköszönő irodavezető – egyben a cikk összeállítója –, illetve a feladatokat átvevő Magyar Urbanisztika Társaság voltak.)

A városok biztonsága a benne lakók közérzetén, olyan szubjektív megítélések bázisán mérhető elsősorban, amelyek közösségi tapasztalatokká állnak össze. A vitanap előkészítése során a felkért hozzászólók tájékoztató-sára hagyományos módon tematikus csoportokba rendeztük a biztonság különböző típusú tényezőit, mint például természeti, közbiztonsági, közlekedésbiztonsági, működtetési, környezeti, fenntarthatósági, lakhatás-biztonsági tényezőket. Nyilvánvaló ugyanakkor, hogy e számos tényezőcsoport megvitatása egyrészt meghaladná egy vitanap kereteit, másrészt már eddig is ismert és egyéb fórumokon tárgyalt problémákat hozhatna csak felszínre.

A monotonitás veszélyét eleve kizárta a témát felvezető *dr. Cséfalvay Zoltán* (a beszélgetés moderátora)¹, aki a köztterekkel szembeni új kihívásokra, a közparkok használatának a tulajdonformák keveredése folytán bekövetkezett szabályozási problémáira, a bizalmatlanságból eredő monitor-tevékenység diszkriminatív hatásaira, a közterületek átalakulására, a közösségi véleménynyilvánítás színtereinek fogyatkozására (az „agora-funkció” visszaszorulására), a magántulajdon növekvő túlsúlya folytán beállt igazgatási bizonytalanságokra, a városi területek fregmentálódására, a gentrifikáció eredményeként kialakult kifelé védett, befelé zárt jellegű városterületek közösségromtó hatásaira, a „félelem kultúrájának” terjedésére irányította a figyelmet. Feltette azt az alapvető kérdést, hogy vajon élhető-e a túl védett város? A pseudo-közterületek a tapasztalatok szerint a közösségi ember bukásához, művi köztterek folytán a piac és az állam együttélésének kudarcához, a társadalom egy részének a városokból való kirekesztéséhez, a védett és védtelen csoportok egymástól való távolodásához vezetnek. *A városépítés, városigazgatás nem készült még fel a tulajdoni formák keveredéséből, a közösségi hálók felbomlásából eredő veszélyek kivédésére.* A biztonságos város – lakható város célja tehát mind a tervezés, mind az irányítás terén sok új feladatot ad a szakembereknek.

A felvezetést és a felkért hozzászólók rövid bemutatkozását követően a vita a legszorítóbb, legégetőbb problémák felvetésével indult és bontakozott ki.

A hagyományos gondolkodás állóvizét alaposan felkavarta *Körmendy Imre*² hozzászólása. Miután a vezető pozícióban lévő köztisztviselő a tőle elvárt témát – a településfejlesztés, -rendezés különválását, az ebből eredő szabályozási problémákat, a természeti-művi városeelemek együttélési nehézségeit, a feladatmegosztás tisztázatlanságait – felvázolta, nem várt vizekre evezett, és a társadalom legégetőbb sebeinek feltárására vállalkozott. Őt gyermekét nevelő apaként élvén a hétköznapi városlakó életét, azt állította, hogy a lakhatóság követelményeinek való meg nem felelés okai elsődlegesen társadalmi problémákra vezethetők vissza. *Mahatma Gandhit* idézte: „*a nyugati ember boldogtalanságának legfőbb oka, hogy nem önmagát, hanem az eszközeit fejleszti.*” A modern kor tévedése, hogy azt hiszi: az egyes emberek önzéséből épülhet a közjó. Hiányzik a „szerető ember”, a „szerető közösség”, melyek közös megtestesítője a család. A család az, ahol minden közös, ahol a másik javát ugyanannyira becsülik, mind a sajátjukat. Ezzel szemben a mai város a javak megosztása, elkülönítése irányába törekszik. Ismét fel kell fedezni, hogy a társadalom összejtje a család, az egészséges társadalom a családi mintán alapulva tud kialakulni (*Chiara Lubich*). A félelem kultúrája döntően a ninestelen szegényektől

¹ Egyetemi tanár, Andrásy Gyula Budapesti Német Nyelvű Egyetem.

² Főosztályvezető-helyettes, Önkormányzati és Területfejlesztési Minisztérium.

való elfordulásban gyökeredzik. Amíg emberileg nem tud fejlődni a társadalom, a város lakó sem érezheti magát biztonságban, s ebből eredően a városok sem válnak lakhatóvá.

Dr. Locsmándy Gábor³ saját VIII. kerületi város lakó-tapasztalataiból kiindulva és Edinborough példáját említve azt állította, hogy a privatizáció eredményeképpen a közterek eltűnőben vannak. Fizikai valóságukban léteznek ugyan, mégis kihasználhatatlanok. Ennek okát az előtte szólókhoz hasonlóan a közterek biztonságának hiányában látja. Tapasztalata szerint a lokális közösségek létezése ad a város lakónak biztonságot, ez teszi a várost lakhatóvá. Külföldi példájának tanulsága szerint a nagyobb közösségek előtti korlátozott hozzáférhetőséget úgy oldják fel, hogy a magántulajdonú ingatlanok belső tereihez csak zárt kapukon át lehet bejutni, de a kulcsot más is megkaphatja, bár nem tulajdonos. Az előlegezett bizalom visszatartó erővel bír a zárt közösségen kívüliek számára is, a térhasználat módját illetően.

Hasonló következtetéseket fogalmazott meg Alföldi György⁴, aki hozzászólásában részletesen beszámolt a Mátyás tér rehabilitációs tapasztalatairól. Ezt a kísérletet „társadalmi bázisú rehabilitáció”-nak nevezte, melyben a fizikai beavatkozásokat megelőzi a megszakadt társadalmi háló újraszövése. Tapasztalatai szerint a lakosság aktív bevonásának alapvető feltétele a kisebb közösségek közötti bizalom megteremtése, illetve helyreállítása. Speciális kérdés a roma lakosság társadalmi integrálása, amelyet többek között úgy igyekeznek elősegíteni, hogy a fizikailag felújított épületekben roma szervezeteknek is helyet adnak. Ezek a szervezetek a környék roma lakosságát meggyőzik arról, hogy a helyi társadalomban helye van a roma lakosoknak is, ők tehát nem „ottfelejtett társadalmi csoportok”, hanem a helyi közösségek szerves részei. Beszámolt különböző olyan technikákról, melyek a hajléktalanság csökkenését eredményezik például „civil csöszök” alkalmazásával.

A sajnálatos módon még mindig működő drogereskedelem ellen például „utcai lelkipásztorokkal” küzdenek. Ezek az utcán szolgálatot teljesítő szociális munkások nemcsak a drogereskedelem, hanem a drogfogyasztás ellen is eredményesen működtethetők. A hozzászóló tapasztalatai egyértelműen azt igazolják, hogy a fizikai fejlesztéseknek a városrész-rehabilitáció keretein belül mindenképpen párosulnia kell a kedvezőtlen társadalmi jelenségek kezelésével, a helyi közösségek fejlesztésének különböző technikáival.

Beliczay Erzsébet⁵ szerint az addig elhangzottakból világosan kitűnik, hogy miközben a szakemberek világosan látják a szakmai tennivalókat, a politikusok gyakran más szempontok szerint döntenek és cselekszenek. Hozzászólásának gerincét két fontos témakör képezte; az adózás rendszerének kritikája, valamint az, hogy az országos és helyi költségvetés-tervezésben nem figyelnek kellően a karbantartásra és működtetésre.

Az adózás jelenlegi rendszere döntően az emberi munkára terheli a közkiadások fedezetét, miközben figyelmen kívül hagyja a környezetvédelem, a klímapolitika meghirdetett célkitűzéseit. (Példaként hozta fel az agroüzemanyagok támogatását, a bányajáradék alacsony szintjét, a földvédelem, a jövedéki adó, a tömegközlekedés anomáliáit). Az adózás olyan rendszerét kell kialakítani, amely ösztönöz a foglalkoztatásra, a természeti erőforrásokkal való takarékos gazdálkodásra, illetve olyan rendszerét, amelyben a településeken a közpénzekből finanszírozott beruházások magánhasznának legalább egy része visszafolyik a közösség kasszájába. Szintén súlyos probléma a biztonság szempontjából is a működés-karbantartás elhanyagolása. Például a 7 éves Új Magyarország fejlesztési terv sem számol az amortizációval, a fenntartás, az üzemeltetés terheivel.

Figyelemre méltó az is, mondta a hozzászóló, hogy nálunk fejlettebb országokban olyan reklámok csak elvétve akadnak, amelyek ellentétben állnak a meghirdetett – állami érdeket célzó – elvekkel és célkitűzésekkel.

Csüder László⁶ a 2001 óta folyó panelprogram eredményeiről beszélt. Elmondta, hogy a panelprogram keretében eddig feljavított lakótelepek viszonylag kis ráfordítás mellett megváltoztatták az iparosított technológiával épült lakásállomány piaci pozícióját. Az állami támogatással, önkormányzati és sajtóerős ráfordítással felújított lakásállomány nemcsak az energiapolitikai célokat szolgálja, hanem a lakhatás minőségét is jelentősen javítja. Az összességében 820 ezer, iparosított technológiával épült lakásból eddig 190 ezret sikerült felújítani, aminek hatására egyre sűrűbben találkozhatunk a lakáspiacon a „keresek felújított panellakást” szövegű hirdetéssel. Az évi 10 milliárd forintos állami támogatás azonban nem teszi lehetővé a panelprogram gyorsabb ütemű megvalósítását, másrészt a saját erő felhasználása is egyre nagyobb akadályokba ütközik.

3 Docens, Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Urbanisztikai Tanszék.

4 Vezérigazgató, RÉV 8 Józsefvárosi Rehabilitációs és Városfejlesztési Zrt.

5 Elnökhelyettes, Levegő Munkacsoport.

6 A Lakásügyi Titkárság vezetője, Önkormányzati és Területfejlesztési Minisztérium.

*Lada Zsolt*⁷ a kulturális tárcán belüli erőfeszítésekről adott számot, amelyek a jövőbe befektethető források csekély jellege miatt még jelentős eredményeket nem tudnak felmutatni. A kultúra tágabb értelmezését tartja hasznosnak, amely szerint a társadalmi integráció a kultúrán alapul, és így mint kompetencia-halmaz is értelmezhető. Fontosnak tartja a vitában megjelenő kulturális utalásokat és a „kompetencia-fejlesztés” irányába tett lépéseket, amelyekhez a közösségi tér, a felnőttképzés és a közösségfejlesztés is fontos, hatékony eszközül szolgálhatnak. A közösségeken belüli konfliktuskezelés, a kisközösségeken belüli és azok közötti kommunikáció javítása nagyban segíthetné a biztonságos és élhető városok kialakítását.

Az időkorlátra tekintettel a közönség soraiból csak két hozzászólás hangzott el:

- *Horváth Béla*, Miskolc volt főépítésze röviden három témakört érintett: az EU-támogatások odaítélésénél szükséges megfelelő kontroll hiányát, az Észak-magyarországi Regionális Fejlesztési Tanácsban a szakmai részvétel hiányát, valamint az állami és lakossági eladósodást, amely a lakhatás feltételeit is kedvezőtlenül befolyásolja.
- *Kocsi Katalin*, a fővárosi IX. kerületi önkormányzat munkatársa szerint szükséges volna néhány fogalom pontosítása, valamint külön megvitatást érdemelne az önkormányzatok és a privát fejlesztők együttműködésének szabályozása.

Dr. Cséfalvai Zoltán összefoglalásként az alábbiakkal zárta a szakmai vitát:

A biztonságos város – lakható város témájában megszólalók szinte kivétel nélkül társadalmi oldalról közelítették a különben szerteágazó, és hagyományos gondolkozásunkban korábban elsősorban műszaki-fizikai nézőpontból megközelített bonyolult problémakört.

A városlakók szemében ma a biztonsági kockázatot talán minden más tényezőnél erőteljesebben *a közterek jellegének megváltozása jelenti*. Mi jelenti a védekezés lehetőségét a ma városlakója számára? Leginkább önmaga! Az elhangzott megnyilvánulások közös nevezője, hogy a mikroközösségeknek kell többet tenniük saját biztonságérzetükért, annak érdekében, hogy a közterek valódi funkcióját megőrizzék. A tulajdon nemcsak jog, hanem kötelezettség is! Azon túlmenően, hogy saját tulajdonukat rendben tartjuk, védjük az illetéktelen behatolás vagy rongálás ellen, köztereinket is védenünk kell, és újra alkalmassá kell tennünk azokat az agora-funkció betöltésére. A városlakó csak akkor érezheti magát biztonságban, ha mikroközösség részévé válik, közösnek tekintve a köztereket is. A hozzászólók erről az oldalról közelítve a biztonság–lakhatás kérdését, túllépték a „fogyasztói társadalom” korlátait, s ezáltal hűen követték az ENSZ HABITAT szellemét, amellyel a Magyar Urbanisztikai Társaság teljes mértékben azonosul.

Kulcsszavak: ENSZ HABITAT, biztonságos város, lakható város, urbanisztika, Magyar Urbanisztikai Társaság, közbiztonság, mikroközösségek, közterek, agora-funkció.

Resume

In October 2007 UNO Habitat Section's Office in Budapest and the Hungarian Urbanistic Society held a debate day titled „Safe and habitable city”. Almost all speakers approached this complex topic from the angle of society despite the former technical and physical aspect. In their opinion micro-societies have to do more for their own safety, in order that public places can retain their original functions. Speakers could overcome limits of consumer society, remaining loyal to UNO Habitat's spirit, with which Hungarian Urbanistic Society identifies itself.

⁷ Főosztályvezető, Magyar Művelődési Intézet és Képzőművészeti Lektorátus.